

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

RYDNINGSRØYS
KINN ØVRE 40/1
EINARSTUJORDET
ÅS KOMMUNE, AKERSHUS

FELTLEDER: Kathryn Etta Sæther
PROSJEKTLEDER: Ole Christian Lønaas

Oslo 2013

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO

Gårds-/ bruksnavn Kinn øvre/ Einarstujordet	G.nr./ b.nr. 40/1
Kommune Ås	Fylke Akershus
Saksnavn Reguleringsplan for Einarstujordet – Nytt senter for husdyr forsøk (SHF)	Kulturminnetype Rydningrøys
Saksnummer (KHM) 2010/14641	Prosjektkode 220181
Grunneier, adresse -	Tiltakshaver Statsbygg
Tidsrom for utgravning 29.04 - 07.05.2013	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM 33, N: 6622916, Ø: 0261681
ØK-kart CO039-5-1	ØK-koordinater -
A-nr. -	C.nr. -
ID nr. (Askeladden) ID11837	Negativnr. (KHM) Cf34679
Rapport ved Kathryn E. Sæther	Dato 15.07.2013
Saksbehandler Ole Christian Lønaas	Prosjektleder Ole Christian Lønaas

SAMMENDRAG

I perioden 29. april - 6. mai 2013 ble det gjennomført en arkeologisk utgravning i forbindelse med flytting av Senter for husdyrforsøk til Einarstujordet. Jordet ligger sørvest for Ås lanbrukshøgskole id 144964, i et eldre kulturlandskap bestående av gammelt kirkested, gravhauger og gårdstun. Akershus fylkeskommune gjennomførte en forundersøkelse av planområdet høsten 2010 og våren 2011. I den forbindelse ble det påvist 13 lokaliteter, hvorav åtte lokaliteter og deler av en ble direkte berørt av tiltaket og er dispensert. Utgravningen omfattet bosetning- og dyrkningsspor registrert på deler av en større lokalitet id11837 som også består av gravhauger og rydningsrøys.

Det ble til sammen flateavdekket 1482 m², og det ble påtruffet en rydningsrøys, trolig moderne, og ett mulig kulturlag. Det ble ikke tatt ut naturvitenskapelige prøver fra strukturene på grunn av dårlig kontekst for uttak av pålitelig prøvemateriale.

INNHold:

1	BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	4
2	DELTAGERE, TIDSRUM	4
3	BESØK OG FORMIDLING	4
4	LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER.....	4
5	PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGSPROSJEKTET	8
5.1	Problemstillinger – prioriteringer	8
5.2	Utgravningsmetode	8
5.3	Utgravningens forløp	9
5.4	Kildekritiske problemer	9
6	UTGRAVNINGSRISULTATER	9
6.1	Undersøkelsesområde øst for høytspenledning	11
6.2	Undersøkelsesområde vest for høytspenledning	14
7	SAMMENDRAG	14
8	LITTERATUR	14
9	VEDLEGG	15
9.1	Fotoliste, Cf34679.....	15

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

EINARSTUJORDET/KINN ØVRE 40/1, ÅS KOM, AKERSHUS

1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Utgravningen er utført i forbindelse med realisering av reguleringsplan for Einarstujordet på Kinn øvre gnr. 40. Reguleringsplanens formål er å legge til rette for flytting av Senter for husdyrforsk. Akershus fylkeskommune gjennomførte en forundersøkelse av planområdet høsten 2010 og våren 2011. I den forbindelse ble det påvist 13 lokaliteter, hvorav åtte lokaliteter og deler av en ble direkte berørt av tiltaket og er dispensert. Utgravningen omfattet bosetning- og dyrkningsspor påtruffet på deler av en stor lokalitet id 11837 (Lønaas 2013).

På vegne av tiltakshaver, Statsbygg, søkte Akershus fylkeskommune 29.05.2012 om tillatelse til inngrep i de automatisk fredete kulturminnene. Kulturhistorisk museum uttalte seg i brev av 11.03.2013, og det ble utarbeidet budsjett og prosjektplan for arkeologisk utgravning. Riksantikvaren ga tillatelse til inngrep med vilkår om arkeologiske undersøkelser for de berørte kulturminnene 18.03.2013.

2 DELTAGERE OG TIDSRUM

Navn	Stilling	Periode	Dagsverk
Ole Christian Lønaas	Prosjektleder		
Kathryn Etta Sæther	Feltleder	29.04 - 07.05.2013	6
Ingvild Tinglum	Assisterende feltleder	29.04 - 07.05.2013	6
Torgeir Winther	Felt assistent	29.04 - 07.05.2013	6
Kjell Tønneberg	Maskinfører	30.04 - 06.05.2013	4
Lasse Jakslund	Metallsøker	03.05.2013	1
Sum			23

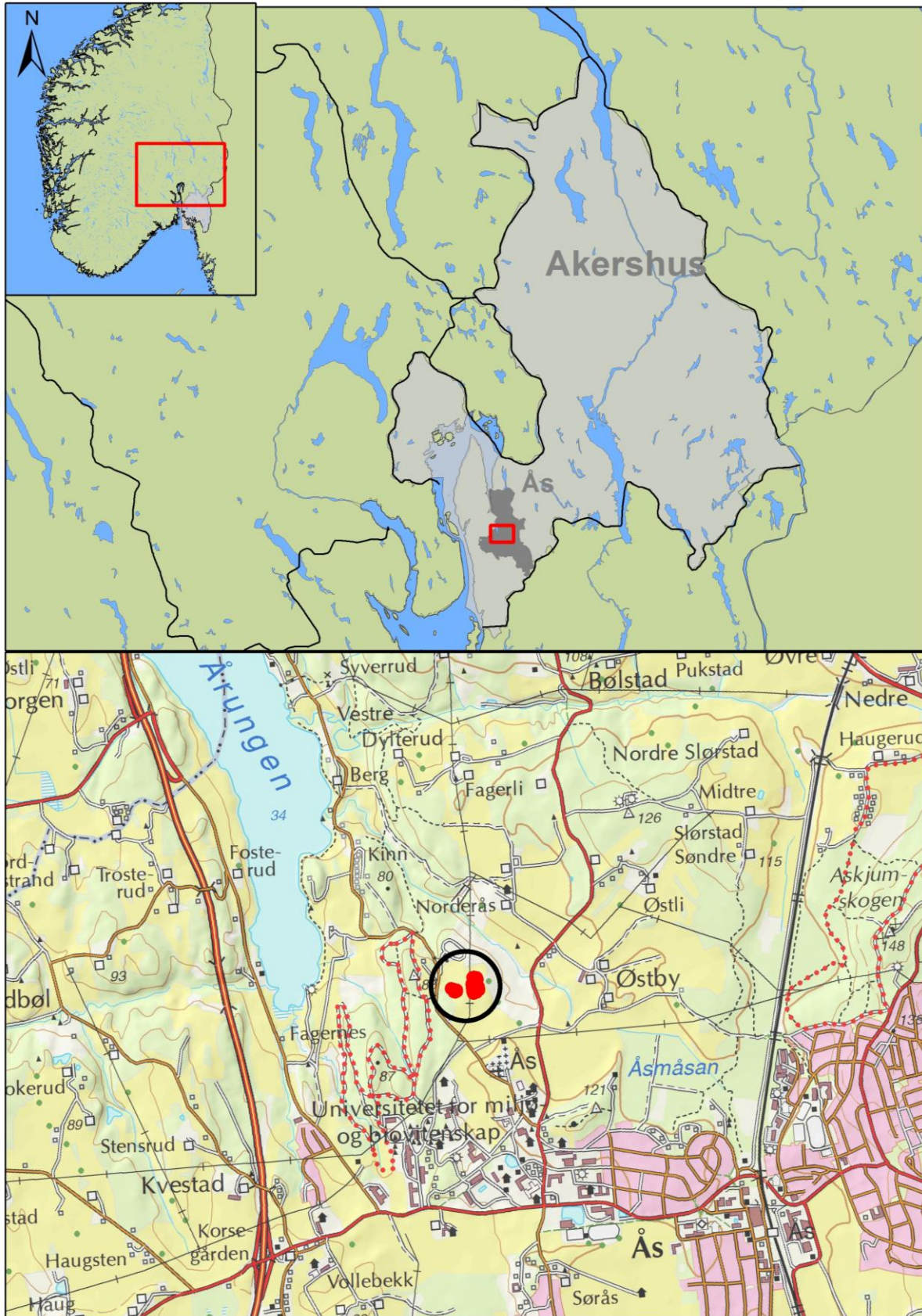
3 BESØK OG FORMIDLING

Det var ingen besøk under utgravningen.

4 LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER

Einarstujordet ligger sørvest for Ås lanbrukshøgskole id 144964, i et eldre kulturlandskap bestående av gammelt kirkested, gravhauger og gårdstun. Landskapet består av flere dyrkede høydedrag som er delvis avgrenset av utmark og skog. Terrenget på jordet består av ett høydedrag med tilhørende helling i sørvest. Sørlig del av jordet grenser mot Syverudveien som fører forbi Ås kirke id 85989 som prestegjeld kan spores tilbake til middelalderen. Den

Figur 1: Oversiktskart (Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 15/07.2013, M. Samdal).

opprinnelige kirken skal ha ligget i nordøstre del av dagens kirkegård. I nordvest og nord er Einarstujordet avgrenset av beiteområde og traktorbane. En høyspentledning krysser vestlig del av jordet i luftlinje fra nordøst til sørvest.

Figur 2: Utgravningsområdet sett mot Ås kirke i sør. Deler av gravhaug synlig i venstre del av foto (Cf34679_5, foto av K. Sæther).

Under fylkeskommunens forundersøkelse ble det registrert 13 forhistoriske lokaliteter hovedsakelig vest for Einarstujordet. Åtte av lokalitetene er dispensert uten vilkår:

id 140438: tre røyser.

id 140439: to røyser.

id 140442: to røyser.

id 140440: én kokegrop radiologisk datert til yngre bronsealder/førromersk jernalder.

id 140441: to kokegroper, hvorav en radiologisk datert til førromersk jernalder.

id 140443: to nedgravninger med ukjent funksjon og en kokegrop datert til senmiddelalder.

id 140444: enkeltliggende nedgravning.

id 140664: hulvei som synes å gå retning av gravhauger som på Einarstujordet id 11837.

Lokalitet id 11837 omfatter store deler av Einarstujordet og består av ulike fornminner. Fire gravhauger/røyser, delvis dekket av løvtrær, er registrert øst på jordet. Åtte røyser er registrert i beiteområde som ligger i nordvest og nord, og seks i et skogholt ved Gulberg i sørvest. Bosetningsspor i form av kokegroper, stolpehull og nedgravninger er påtruffet relativt spredt utover jordet foruten to konsentrasjoner ved gravhaugene i øst og røysene i nord. I tillegg utgjør utgravningsområdene øst og vest mindre konsentrasjoner. I 2010 utførte Kulturhistorisk museum en sikringsundersøkelse av en struktur, antatt grav, på id 11837. Strukturen ble datert til tidlig middelalder, og er tolket som rester av smievirksomhet (Loftsgarden 2012).

Figur 3: Oversiktsfoto med utgravningsområder markert i rødt (Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 15/07.2013, M. Samdal).

5 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGSPROSJEKTET

5.1 PROBLEMSTILLINGER OG PRIORITERINGER

KHMs prosjektplan datert 11. mars 2013 danner den vitenskapelige bakgrunnen for undersøkelsene ved Einarstujordet. Prosjektplanen er utarbeidet med utgangspunkt i registreringsfunn gjort høsten 2010 og våren 2011 av Akershus fylkeskommune (Lønaas 2013, Tarrou og Aasheim 2011).

Under fylkeskommunens forundersøkelse ble det registrert syv gravhauger/røyser og flere bosetnings- og dyrkningsspor på lokaliteten id 11837. Flertallet av fornminnene, herunder de synlige gravminnene, blir bevart gjennom planen. Det ble imidlertid dispensert for to områder med bosetningsspor og en røys på lokaliteten. Bosetningssporene besto av tre stolpehull, seks kokegroper og seks nedgravninger med ukjent funksjon.

Under registreringen var det knyttet usikkerhet til tolkningen av enkelte strukturer, herunder røysens mulige funksjon som enten grav- eller rydningsrøys. I tillegg var det ikke mulig å avklare om stolpehullene kunne knyttes til huskonstruksjoner, og om det eventuelt var flere bosetningsfaser. En sentral prioritering var derfor å type- og funksjonsbestemme de forskjellige strukturene, samt datere et utvalg for å undersøke den eventuelle sammenhengen dem i mellom og mulige ulike aktivitetsfaser.

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Undersøkelsen ble gjennomført ved maskinell flateavdekking og det ble anvendt en 8 tonns gravemaskin med pussekuff. Størrelsen på maskinen passet godt til denne typen lokalitet. Det var følgelig mulig å åpne store områder på kort tid. I tillegg ble det utført overflatesøk med metalledetektor over planområdet og hulveien ID140664.

Figur 4: Ingvild, Torgeir og Kjell flateavdekker på Einarstujordet (Cf34679_14, foto av K. Sæther).

Det ble brukt en Trimble R6 GPS med CPOS-nøyaktighet ved innmåling på den enkelte lokalitet. Dokumentasjonssystemet Intrasis (Explorer 2.1/Analysis 1.2) ble brukt til behandling og analyse av innmålte enheter i felt. Til videre databearbeiding, analyse og publisering av GIS-data ble ESRI's ArcMap 10 benyttet.

Dataflyten fra GPS til Intrasis-programvaren skjer ved at målepunktene lagres som Trimble RAW-filer på måleboka, en Trimble TSC3. Her blir de konvertert til Intrasis RAW-format før eksport inn i respektive Intrasis prosjekt-base på bærbar PC. Eksport skjer via kabel fra målebok til PC. Videre bearbeiding og analyse av data gjennomføres i Intrasis og ESRI's ArcMap 10.

Alle kartdata er satt i koordinatsystem UTM/WGS84 sone 32N, og lagret i ESRI geodatabase-format ved avlevering til Dokumentasjonsseksjonen ved Kulturhistorisk museum. I tillegg blir de respektive Intrasis-prosjektet avlevert til samme enhet for lagring og eventuell distribusjon.

5.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

29.04.2013; Utstyr blir fraktet til felt, i tillegg til brakker og aggregat. Utgravningsområdet blir stukket ut ved innmåling fra kart. Dessverre sprekker hydraulikkpumpene på gravemaskin, og videre avdekking må avvete reparasjon.

30.04-06.05.2013; Med bakgrunn i antall registrerte funn og områdets topografi var det antatt at østre del av fornminneområde hadde størst potensial for funn. Dette område ble avdekket først, men ingen forhistoriske strukturer ble påvist. På bakgrunn av dette, i tillegg til et mindre potensial for funn av fornminner vest i planområdet, ble et mindre, men representativt areal avdekket enn det som var prosjektert. Det ble ikke påvist kulturminner i vest.

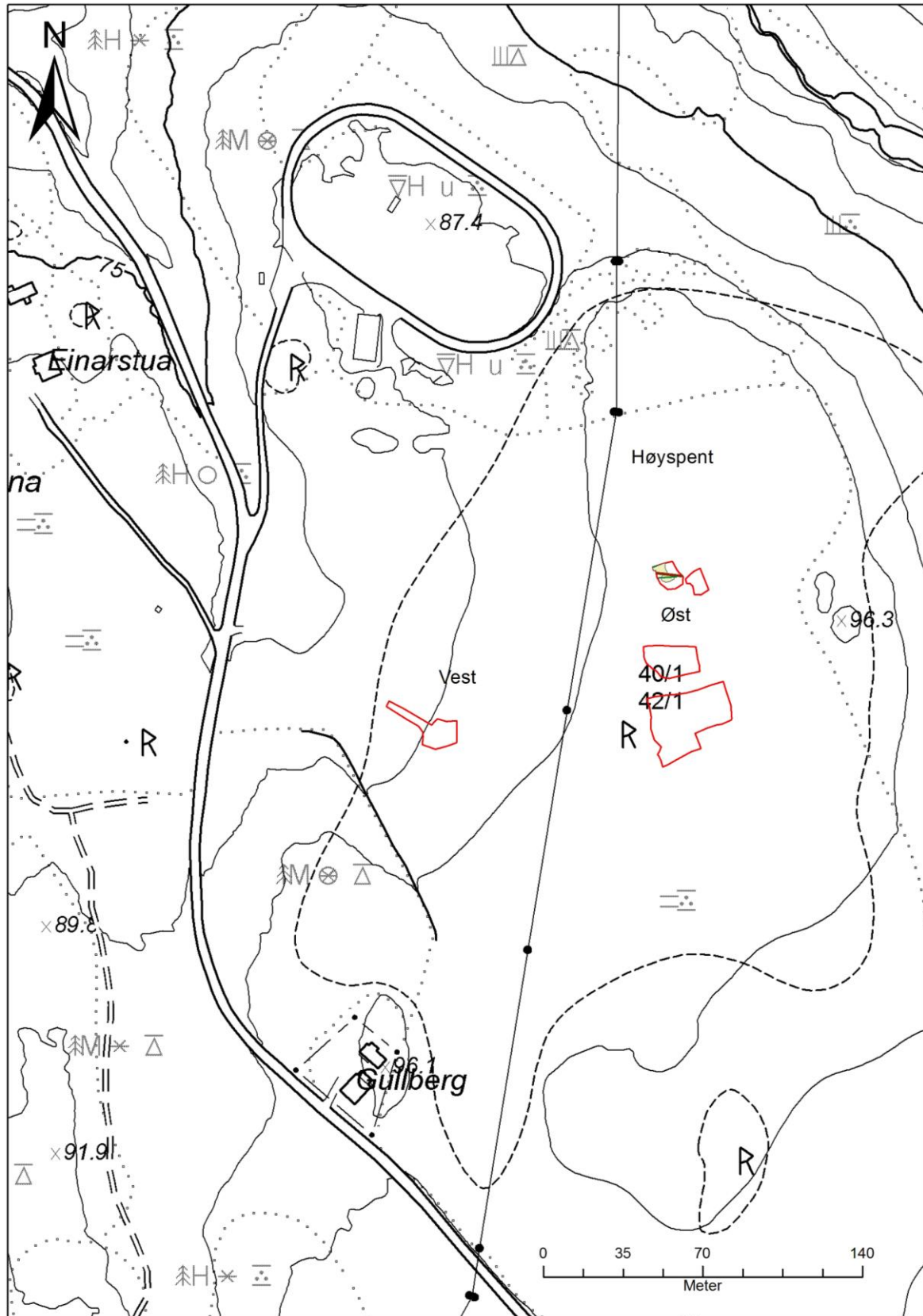
06-07.05.2013; Rydningsrøys F30 blir avdekket, snittet og dokumentert med foto, innmåling og tegning. Utgravningen blir avsluttet.

5.4 KILDEKRITISKE PROBLEMER

I områder hvor det er blitt dyrket i mange år er det ikke uvanlig at plogen har stukket dypt nok til å risse opp undergrunnen og eventuelle automatisk fredete kulturminner. På Einarstujordet ble det påtruffet plogspor på store deler av utgravningsfeltet i øst, i tillegg til moderne grøfter. I områder med morene undergrunn ble det også påtruffet enkelte steinopp trekk som kunne til forveksling ligne forhistoriske strukturer.

6 UTGRAVNINGSRISULTATER

To områder hvor det var registrert spredte bosetningsspor, i tillegg til en røys S224 (F30 under registrering) skulle undersøkes. Områdene lå øst og vest for en høyspentledning som krysset planområdet fra nordøst mot sørvest.

Figur 5: Oversiktskart med høytspent og utgravningsområder markert (Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 15/07.2013, M. Samdal).

6.1 UNDERSØKELSESONRÅDE ØST FOR HØYSPENTLEDNING

Tre områder ble avdekket øst for høyspentledningen på til sammen 1155 m², i tillegg til et område over og rundt rydningsrøysen S224 på 105 m². Undersøkelsesområdene lå ca. 60 m sørvest for gravhaugene, i overgangen mellom høydeplatå og sørvestlig helling. Matjordlaget var 30-40 cm tykt. Undergrunnen på platået besto av grågul leire iblandet enkelte stein, mens det i hellingen var gulbrun morene.

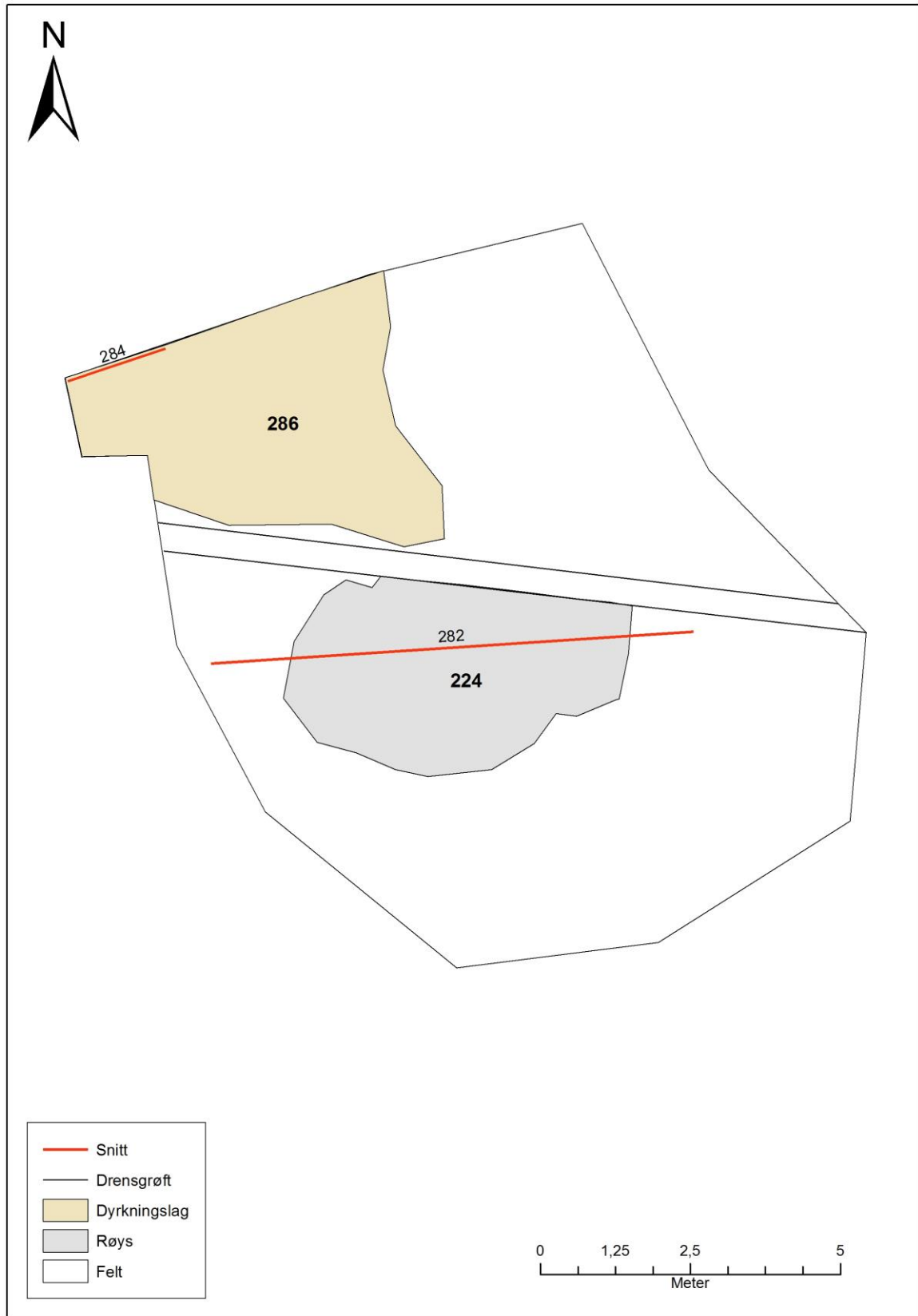

Figur 6: Flateavdekket område i øst sett mot sørvest (Cf34679_15, foto av K. Sæther).

Plogspor ble påtruffet over hele feltet i tillegg til moderne grøfter. Det ble avdekket enkelte mørkere flekker, men disse viste seg å være steinopptrekk, og i ett tilfelle et rotvelt. Enkelte av steinopptrekkene kunne til forveksling ligne forhistoriske strukturer, og det er trolig at rotvelt representerte en av de mulige strukturene (F42) registrert under fylkeskommunens forundersøkelse. Foruten rydningsrøys S224 og et mulig kulturlag S286, ble det ikke avdekket strukturer øst for høyspentledningen.

Rydningsrøys S224 og mulig kulturlag S286

Rydningsrøys S224 ble avdekket ca. 15 cm under markoverflaten. Den hadde oval form i plan, målte 630x325 cm og besto av steiner mellom 15-40 cm i diameter. Enkelte steiner var tydelig rullet ned fra røysen, slik at avgrensningen i plan var delvis ujevn. I tillegg var røysens vestlige avgrensning skåret av en moderne grøft.

Figur 7: Oversiktskart med strukturer markert (Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 15/07.2013, M. Samdal).

Figur 8: Rydningsrøys i plan (Cf34679_22, foto av I. Tinglum).

Røysen ble snittet med maskin, og profilet viste at strukturen omfattet et lag med stein som lå i matjord ca. 30 cm dyp. Det ble ikke påtruffet dyrkingslag eller lignende under rydningsrøysen, noe som gjorde det svært vanskelig å fremskaffe pålitelig prøvemateriale til datering eller naturvitenskapelige analyser. I tillegg indikerte steinenes matjordkontekst at røysen var fra moderne tid. I samband med prosjektleder ble det derfor vurdert som lite hensiktsmessig å ta prøver fra strukturen.

Figur 9: Rydningsrøys i profil (Cf34679_39, foto av I. Tinglum).

Et mulig kulturlag, S286, ble påtruffet like vest for rydningsrøysen. Laget ble ikke fullstendig avdekket og ble ikke påtruffet i røysens profil, men et snitt ble gravd inntil vestlig feltkant. Laget var gråbrunt, bestående av litt humusholdig sand og grus, iblandet enkelte biter av brent leire. Største tykkelse var 15 cm. Laget ble tolket å være et mulig kulturlag. Det ble ikke avdekket andre strukturer i, over eller under laget, hvilket gjør det vanskelig å skaffe en pålitelig

datering av lagets akkumulasjon. Konteksten til kull fra slike lag er erfaringsmessig gjerne upålitelig. I samband med prosjektleder ble det derfor bestemt å ikke ta ut naturvitenskapelige prøver fra det mulige kulturlaget.

6.2 UNDERSØKELSESONRÅDE VEST FOR HØYSPENTLEDNING

Et område på 222 m² ble avdekket vest for høyspentledningen, mot bunnen av jordets sørvestlig helling. Undergrunnen besto av fuktig, klebrig mørk og lys grå leire iblandet stein. Plogspor og moderne grøfter ble påtruffet over hele feltet. Stedvis ble det påtruffet enkelte mørke flekker som kunne forveksles med forhistoriske strukturer, men snitting viste at de var natur. Det ble ikke avdekket forhistoriske strukturer innenfor utgravningsområdet.

7 SAMMENDRAG

I forbindelse med flytting av Senter for husdyrforsøk til Einarstujordet utførte Kulturhistorisk museum en utgravning i perioden 29. april - 6. mai 2013. Det ble til sammen flateavdekket ca. 1482 m², og det ble påtruffet en moderne rydningsrøys og et mulig kulturlag. Det ble ikke tatt ut naturvitenskapelige prøver fra strukturene, da konteksten ble vurdert som lite pålitelig.

8 LITTERATUR

Loftsgarden, K. 2012: *Rapport fra arkeologisk utgravning. Smiegrop/esse. Kinn øvre 40/1, Ås kommune, Akershus fylke*. KHMs arkiv.

Lønaas, O. C. 2013; *Prosjektbeskrivelse. Arkeologisk undersøkelse av bosetnings-, aktivitets- og dyrkningsspor (del av id 11837) og hulveg (id 140664). Reguleringsplan for Einarstujordet – Nytt senter for husdyrforsøk (SHF) Kinn øvre, 40/1 (Einarstujordet) og Ås, 42/1 (Nordbyjordet), Ås kommune, Akershus*. KHMs arkiv.

Tarrou, L. og R. M. Aasheim 2011: *Registreringsrapport: Nytt senter for husdyrforsøk på UMB, Einarstujordet*. Arkeologisk feltenhet, Akershus fylkeskommune.

9 VEDLEGG

9.1 FOTOLISTE, CF34679

Bildernr.	Motiv	Tatt mot	Fotograf	Dato
Cf34679_02.JPG	Oversikt. Fornminneområde før avdekking	SØ	Sæther, K. E.	29.04.2013
Cf34679_05.JPG	Oversikt. Fornminneområde før avdekking	S	Sæther, K. E.	29.04.2013
Cf34679_06.JPG	Oversikt. Fornminneområde før avdekking	SV	Sæther, K. E.	29.04.2013
Cf34679_07.JPG	Oversikt. Fornminneområde før avdekking	VSV	Sæther, K. E.	29.04.2013
Cf34679_09.JPG	Oversikt. Fornminneområde før avdekking	N	Sæther, K. E.	29.04.2013
Cf34679_11.JPG	Mulig registrert struktur F42. Rotopptrekk	Ø	Winther, T.	02.05.2013
Cf34679_12.JPG	Mulig registrert struktur F47. Steinopptrekk	Ø	Winther, T.	02.05.2013
Cf34679_14.JPG	Arbeidsbilde. Ingvild og Torgeir krafser	Ø	Sæther, K. E.	02.05.2013
Cf34679_15.JPG	Oversiktsbilde av avdekket felt i øst	SV	Sæther, K. E.	03.05.2013
Cf34679_17.JPG	Oversiktsbilde av avdekket felt i øst	NØ	Sæther, K. E.	03.05.2013
Cf34679_18.JPG	Oversiktsbilde av avdekket felt i øst	NØ	Sæther, K. E.	03.05.2013
Cf34679_19.JPG	Oversiktsbilde av avdekket felt i øst	Ø	Sæther, K. E.	03.05.2013
Cf34679_21.JPG	Planbilde av avdekket røys	NØ	Tinglum, I.	06.05.2013
Cf34679_22.JPG	Planbilde av avdekket røys	NØ	Tinglum, I.	06.05.2013
Cf34679_23.JPG	Planbilde av avdekket røys	NV	Tinglum, I.	06.05.2013
Cf34679_25.JPG	Planbilde av avdekket røys	SV	Tinglum, I.	06.05.2013
Cf34679_26.JPG	Planbilde av avdekket røys	SV	Tinglum, I.	06.05.2013
Cf34679_29.JPG	Oversikt. Avdekket felt i øst. Gravminner og kirke i bakgrunn	SØ	Sæther, K. E.	07.05.2013
Cf34679_30.JPG	Oversiktsbilde av avdekket felt i vest	V	Sæther, K. E.	07.05.2013
Cf34679_31.JPG	Oversikt. Avdekket felt i Ø. Gravminner i bakgrunn	NØ	Sæther, K. E.	07.05.2013
Cf34679_32.JPG	Oversikt. Avdekket felt i Ø. Gravminner i bakgrunn	NØ	Sæther, K. E.	29.04.2013
Cf34679_33.JPG	Gravminner øst i kulturminneområde	Ø	Sæther, K. E.	07.05.2013
Cf34679_34.JPG	Oversikt. Avdekket felt i øst. Kirke i bakgrunnen	S	Sæther, K. E.	07.05.2013
Cf34679_37.JPG	Profil av lag	N	Winther, T.	07.05.2013
Cf34679_39.JPG	Profil røys	N	Winther, T.	07.05.2013